

16. PANOVÁNÍ PŘEMYSLA OTAKARA II.

PROSTOR PRO VELMOCENSKOU POLITIKU

V polovině 13. století se ve střední Evropě vytvořila situace, která českému panovníkovi poskytovala příležitost k rozvinutí velmocenské politiky. Svátá říše římská se tříštila na řadu světských či církevních knížectví, hrabství, vévodství, říšských měst a dalších státních a regionálních útvarů, které se bránily přijmout silnou ústřední autoritu. Říšská knížata nebyla, jak již často, schopna dohodnout se po smrti Fridricha II. (po r. 1250) na osobě nového římského krále. Vleklé spory umožňovaly českému králi využívat mocenské převahy, kterou mu poskytoval prosperující český stát, a zasahovat do poměrů v říši. Zároveň se rozhodl zasáhnout i do širší střeoevropské politiky. Nenacházel totiž soupeře ani na území Polska, které se od konce 11. století rozpadalo na údělná knížectví vzájemně se svářících Piastovců. A tak jediným relativně rovnocenným protivníkem Přemyslovců mohl být král uherský, jemuž podléhala rozsáhlá území od Haliče až po pobřeží Jaderského moře. Avšak i v tomto ohledu měl český král příznivější výchozí pozici, neboť Uhry se teprve nedávno vzpamatovaly z ničivého nájezdu Tatarů.

Rozpínavá politika přemyslovských králů nebyla vyvolána jen subjektivním názorem na úlohu panovníka, ale vynucovaly si ji probíhající vnitřní proměny společnosti. Stupeň vývoje českého státu a společnosti si vynucoval uplatnění nahromaděného potenciálu formami, které odpovídaly tehdejší době. Šlechta usilovala o podíl na moci, a jestliže chtěl král zabránit oslabování královské moci a předejít tříštění státu, nezbyvalo mu, než obrátit pozornost k vnějším výbojům. Jen tak mohl nové vnitropolitické síle poskytnout uspokojivé uplatnění. Reakce na tyto potřeby jsou již patrné v postupech Václava I., který zahájil územní výboje, aniž by jej k tomu vedly osobní ambice. Naopak, je známo, že se v posledních letech své vlády stranil veřejného života a stále více se vyhýbal i základním vládním povinnostem. Postoj Přemysla Otakara II. k tomuto problému byl zcela odlišný. Výbojná politika mu byla vlastní, její úspěch však stále závisel na tom, jak se mu podaří prosadit se ve složitých poměrech v rámci říše. Jeho výchozí pozice přímo vybízela k pokusu o získání říšské koruny. Přestože měl jako český král v říši významné postavení, chybělo mu pro tento záměr pevné zázemí v českém prostředí. Bylo nezbytné provést přeskupení vnitřní struktury moci, které by uspokojilo šlechtu, ale ponechalo přitom dostatečnou autoritu panovníkovi. Tento proces, jehož pomocí bylo jediné možné posílit stát zevnitř i navenek, však začal až po trpkých zkušenostech příštích let. Ani Václav I., ani Přemysl Otakar II. deroucí se k moci tuto nezbytnost nepochopili, ba naopak se snažili o návrat k přežilému pojetí státu jako nedílného majetku panovníka.

Od vydání Zlaté buly sicilské patřili Přemyslovci v říši ke štaufskému táboru, který stál tradičně v opozici proti papežství. V polovině 13. století se štaufská strana dostala do sestupné a vlastně závěrečné fáze své existence. Poměry v říši se zkomplikovaly a právě v této době, kdy bylo nezbytné pozorně sledovat stále se měnící politickou scénu, se mocenské zájmy Přemyslovců zaměřily spíše na

Kurfirťi. Panovníci středověké římské říše byli tradičně voleni na sněmech shromážděnými říšskými knížaty. Během 13. stol. se právo volit krále zúžilo na skupinu sedmi církevních a světských knížat zastávajících některou z nejvýznamnějších, tehdy ovšem již čestných funkcí při dvoře římských králů a císařů. Konkrétní funkce byla pevně spojena s určitým říšským lénem a jen ojediněle docházelo k dílčím změnám. V původní podobě bylo složení sboru kurfirťů následující: nejvyšší říšský kancléř — arcibiskup mohučský, nejvyšší kancléř italský — arcibiskup trevírský, nejvyšší kancléř burgundský — arcibiskup kolínský, nejvyšší číšník — král český, nejvyšší stolník — falckrabí rýnský, nejvyšší maršálek — vévoda saský, a nejvyšší komorník — markrabě braniborský. Čeští panovníci zastávali hodnost říšského arcicíšníka od 12. stol. Každá volba se stávala pro kandidáty složitou hrou o hlasy jednotlivých kurfirťů, plnou intrik, slibů, hrozeb a nátlaku. Po celá dlouhá období trvalo v říši vlivem rozkolu ve sboru kurfirťů bezvládní nebo alespoň dvojvládní. Výrazným stabilizujícím momentem byla volba Rudolfa Habsburského. Od té doby se také sbor volitelů nazýval kurfirťské kolegium. Jen na přechodnou dobu byl vzhledem k postoji Přemysla Otakara II. nahrazen v tomto sboru český král vévodou bavorským.

Jezdecká pečeť Přemysla Otakara II. (po r. 1270).